

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Факультет міжнародних відносин, політології та соціології

Кафедра світового господарства і міжнародних економічних відносин

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

**«Вплив міграційних потоків на економічний розвиток країн
(на прикладі Німеччини)»**

**«The influence of migration flows on the economic development
of countries (on the example of Germany)»**

Виконала: здобувачка денної форми навчання
Спеціальності 292-Міжнародні економічні відносини
Освітня програма «Міжнародні економічні відносини»
Мороз Дар`я Михайлівна

Керівник – д. е. н., проф. Якубовський С. О. _____

Рецензент – д. е. н., проф. Горняк О. В.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ __ від __. __. 2024 р.

Завідувач кафедри

_____ Якубовський С.О.

(підпис)

Захищено на засіданні ЕК № _____

протокол № __ від __. __. 2024 р.

Оцінка _____ / _____ / _____

(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Голова ЕК

(підпис)

Одеса – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ ЩОДО ВПЛИВУ МІГРАЦІЙНИХ ПОТОКІВ НА НАЦІОНАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ	5
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ НІМЕЧЧИНИ Й ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗОВНІШНЬО- ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН КРАЇНИ В УМОВАХ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ ТА ЇХНІХ НАСЛІДКІВ.....	15
2.1. Структура та динаміка розвитку міграційних потоків Німеччини.....	15
2.2. Тенденції розвитку міграційних потоків та економічних показників Німеччини.....	19
2.3. Результати регресійного аналізу факторів впливу міграційних потоків на економічні показники Німеччини.....	25
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН НІМЕЧЧИНИ ТА УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ.....	30
ВИСНОВКИ.....	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	44
ДОДАТКИ.....	49

ВСТУП

Міграційні потоки стали невід'ємною частиною сучасного світового порядку та є досить актуальним питанням сьогодення, адже вони впливають на різні аспекти суспільного, економічного та політичного життя країн. За останні десятиріччя міграція стала об'єктом інтенсивних дебатів та глибоких досліджень у галузі міжнародних економічних відносин. Німеччина, маючи одну з провідних економік світу та будучи найбільшим реципієнтом мігрантів у Європейському Союзі, є чудовим прикладом для вивчення впливу міграційних потоків на економічні процеси. В умовах глобалізації та зростання мобільності населення дослідження цієї теми стає надзвичайно *актуальним*. Вивчення економічних наслідків міграції дозволяє розробити ефективні стратегії інтеграції мігрантів, а також сприяти більш збалансованому та сталому економічному розвитку.

Проблема впливу міграційних потоків на економічний розвиток країн є комплексною та багатогранною. Вона включає аспекти зайнятості, продуктивності праці, демографічної динаміки, соціального забезпечення та інтеграції мігрантів. Багато науковців звертали увагу на цю тему, серед них відомі економісти та соціологи, такі як Джордж Борджас, Джованні Пері та інші. Проте, незважаючи на численні дослідження, залишаються відкритими питання щодо довгострокових економічних наслідків міграції.

Мета дипломної роботи полягає в аналізі впливу міграційних потоків на економічний розвиток країн на прикладі Німеччини. Це дослідження спрямоване на вивчення та розуміння механізмів взаємозв'язку між міграцією та економічними показниками держав, а також оцінку економічних наслідків міграційних процесів для розвитку Німеччини. Шляхом аналізу політики обраної країни можна зробити цінні висновки та рекомендації в галузі управління міграційними потоками та сприяння економічному розвитку.

Об'єктом дослідження є економічний розвиток Німеччини в контексті міграційних процесів. *Предметом дослідження* виступають економічні наслідки міграції, зокрема вплив на ринок праці, продуктивність, соціальне забезпечення та інтеграцію мігрантів.

У роботі використовуватимуться різноманітні *методи дослідження*, зокрема дослідження наукових статей, аналіз статистичних даних та регресійний аналіз факторів впливу на економічні показники.

Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У першому розділі розглядаються теоретичні основи міграції та її економічні наслідки. Другий розділ присвячений аналізу міграційних потоків та їхнього впливу на економіку Німеччини. Третій розділ містить дослідження політичних і економічних відносин Німеччини та України, а також аналіз впливу повномасштабного вторгнення росії в Україну на економічні показники Німеччини.

Для виконання роботи використовувалися численні джерела інформації, зокрема наукові статті, монографії, звіти міжнародних організацій, статистичні дані з офіційних джерел, таких як Федеральне статистичне відомство Німеччини, Євростат, Національний Банк Федеративної Республіки Німеччини тощо.

За результатами дослідження було підготовлено наукову статтю «Вплив міграції на економіку Німеччини в умовах агресії росії проти України», що опубліковано в науковому журналі «Актуальні проблеми розвитку економіки регіону».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ ЩОДО ВПЛИВУ МІГРАЦІЙНИХ ПОТОКІВ НА НАЦІОНАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ

Міграція є характерною рисою соціального та економічного життя багатьох країн, але профіль населення мігрантів значно відрізняється. Частково це пояснюється різноманітністю джерел міграції. Наприклад, у більшій частині Європи громадяни користуються широкими правами на вільне пересування. В Австралії, Канаді та Новій Зеландії керована трудова міграція відіграє важливу роль. Інші джерела включають сімейну та гуманітарну міграції. Яким би не було джерело, міграція має важливий вплив на наші суспільства, і це може бути суперечливим. Економічний вплив міграції не є винятком.

Мігранти можуть стимулювати торгівлю в економіці приймаючої країни через різні канали. Після фундаментальної роботи Девіда Гулда «Іммігрантські зв'язки з рідною країною: емпіричні наслідки для двосторонніх торгових потоків США» дані з багатьох країн показали, що міграційні мережі пов'язані з більшими торговими потоками [22]. Зростає кількість літератури, присвяченої дослідженню каналів впливу мігрантів на торгівлю. Наприклад, присутність мігрантів може покращити торгівлю шляхом зменшення витрат на інформацію або створення додаткового попиту на товари, вироблені в країнах їхнього походження. Імміграція також спричиняє збільшення різноманітності виробничих навичок, що призводить до зростання загальної продуктивності факторів виробництва і, таким чином, її конкурентоспроможності на міжнародних ринках. Крім того, міграція може стимулювати передачу знань. Коли мігранти пересуваються між країнами, вони приносять із собою продуктивні знання, які є важливим елементом для підвищення виробничих і торговельних можливостей країни [22].

Розвиваючи міжнародну торгівлю регіонів, міграція підвищує міжнародну конкурентоспроможність регіонів. Оцінки показують, що збільшення кількості мігрантів у регіоні позитивно впливає на торговельні потоки, зокрема на імпорт.

Вплив мігрантів на імпорт приблизно вдвічі більший, ніж на експорт. Цей висновок узгоджується з літературними даними, які також знаходять сильніший вплив на імпорт. Мігранти сприяють інтернаціоналізації приймаючої економіки, сприяючи торговим потокам приймаючої економіки та збільшуючи загальний обсяг імпорту та експорту приймаючого регіону. У середньому європейські регіони, у яких загальна кількість мігрантів зросла на 10%, спостерігають зростання імпорту на 3,4%. Хоча більший вплив на імпорт може завдати шкоди торговельному балансу в короткостроковій перспективі, він також може призвести до збільшення експорту в середньо- та довгостроковій перспективі. У короткостроковій перспективі мігранти збільшують попит на споживчі товари з країни походження або інші види товарів, які недоступні в регіоні їхнього перебування. У той час, як більший набір споживчих сортів підвищує добробут населення, цей імпорт також може принести користь експорту в середньо- та довгостроковій перспективі. Крім того, контакт із імпортованою продукцією може прискорити навчання та впровадження інновацій у місцевих фірмах.

У ґрунтовній статті Андреаса Штайнмайера дуже чітко та розгорнуто висвітлена проблематика дискусій щодо впливу мігрантів на національну економіку [33]. Дійсно, розглядаючи цю тему з різних боків та беручи до уваги різні аспекти, важливо сказати, що економічні наслідки імміграції різноманітні та залежать від відповідного контексту.

Імміграція, у першу чергу, приносить із собою додаткову робочу силу, це спричиняє збільшення попиту на робочі місця, що, у свою чергу, призводить до зменшення заробітної плати та зростання безробіття. Проте ця проблема є значущою лише в короткостроковій перспективі. Розглядаючи довгострокові умови, варто зазначити, що імміграція приносить із собою також і додатковий попит на товари та послуги, що приводить до збільшення потоків інвестицій, а отже, збільшення капіталу, після коригування якого загальна економіка зростає, а середня заробітна платня повертається до імміграційного рівня [33].

Варто зауважити також і те, що загальні характеристики мігрантів, а саме вік, кваліфікації тощо, також впливають на національну економіку. З одного

боку, трудова міграція сприяє розвитку економіки у зв'язку зі збільшенням робочої сили. У той же час, варто зауважити, що певну частку мігрантів складають і непрацездатні люди, такі як інваліди, люди похилого віку, діти, які, у свою чергу, утримуються за кошти держави, де перебувають, що й призводить до негативного фіскального ефекту. Студенти, що лише починають своє трудове життя, дуже позитивно впливають на соціальну систему та завдають задовільного фіскального ефекту країні перебування, адже сплачують більше податків протягом багатьох років. Тут також варто виокремити й проблематику інтеграції в нове оточуюче середовище. Через брак інституцій, відповідальних за швидку та якісну інтеграцію новоприбулих до країни, мігранти, навіть здобувши високий рівень професійної кваліфікації, змушені обирати низькокваліфіковані посади, приносячи, тим самим, менше користі національній економіці, аніж могли б [30].

Не менш важливим для огляду є й дослідження «Перспективи розвитку світової економіки», опубліковане у квітні 2020 року, а також опублікована того самого року стаття Філіпа Енглера «Міграція до розвинених країн може збільшити приріст», в якій також ґрунтовно досліджується проблематика міграції до економічно розвинених країн [12]. Аналізуючи ці джерела, можемо дійти висновку, що, не дивлячись на загальне побоювання міграції корінним населенням країн, що приймають, міграція загалом покращує економічне зростання та продуктивність у країнах-хостах. Стаття також засвідчує, що пандемія призвела до різкої зупинки міграції. Хоча Великий карантин носить тимчасовий характер, пандемія може посилити загальне почуття стриманості та зневіри у відкритість і мати довгострокові наслідки для готовності країн приймати мігрантів. Скорочення імміграції та високий рівень безробіття в країнах призначення завдадуть шкоди країнам походження, особливо бідним, що значною мірою залежать від грошових переказів, які робітники-мігранти відправляють додому [12].

Зазначимо й те, що в 2019 році загалом 270 мільйонів людей у світі були мігрантами, а в порівнянні з 1990 роком численність мігрантів збільшилася

на 120 мільйонів. Частка іммігрантів у загальній чисельності населення країн із розвинутою економікою зростає з 7 відсотків до 12 відсотків, тоді як частка іммігрантів у країнах із ринком, що формується, і країнах, що розвиваються, залишилася на рівні близько 2 відсотків.

Мігранти часто селяться в межах свого рідного регіону. Однак значна частина міжнародної міграції відбувається на великі відстані (наприклад, із Південної Азії на Близький Схід) і, зокрема, з країн із ринком, що формується, та країн, що розвиваються, в країни з розвинутою економікою.

Навпаки, міграція біженців є більш локалізованим явищем, оскільки вразливі групи населення раптово залишають будинок, маючи мало ресурсів, і прямує у безпечне місце, зазвичай неподалік рідної країни. Таким чином, країни з ринковою економікою, що формується, і країни, що розвиваються, є одночасно джерелом і основним пунктом призначення біженців.

Основною причиною міграції людей є різниця в доходах між країнами походження та призначення. Багатші країни приваблюють більше іммігрантів, особливо з країн із молодшим населенням. Країни з нижчим доходом на душу населення відчують більше еміграції, але якщо вони дуже бідні. Виявлено, що коли дохід на душу населення в країні походження нижчий, ніж 7000 доларів США, країни з нижчими доходами мають меншу еміграцію до країн із розвинутою економікою. Це говорить про те, що люди потрапляють у пастку бідності, оскільки вони позбавлені ресурсів, необхідних для подолання міграційних витрат [14].

Розглядаючи питання міграції в перспективі, можемо зазначити, що населення країн із ринком, що формується і країн, що розвиваються, продовжуватиме зростати протягом наступних 30 років, і міграційний тиск у бік країн із розвинутою економікою, ймовірно, збільшиться. Однак глобальний міграційний тиск залишиться приблизно постійним і становитиме три відсотки населення світу.

Інші фактори тиску також вплинуть на міграцію. Наприклад, очікується, що зміна клімату призведе до значного збільшення внутрішньої та регіональної

міграції в країнах з ринком, що формується, і країнах, що розвиваються. Вплив на міграцію в країни з розвинутою економікою менш очевидний, враховуючи, що нижчі доходи в багатьох бідніших країнах можуть «заманити» більше людей у пастку в регіоні їхнього походження.

Тут також важливо та досить актуально розглянути й проблематику впливу біженців на економіку країн, що приймають, адже саме біженці займають велику частку мігрантів у світі. З економічної точки зору, можна очікувати зростання валового внутрішнього продукту (ВВП) та доходів домогосподарств приймаючої країни через приплив біженців. У коротко-строковій перспективі в населених районах, які раптово заселяються біженцями, таких як табори біженців, спостерігається зростання ВВП, оскільки біженці отримують допомогу та споживають товари й послуги в місцях, де раніше не було доходів чи споживання. У вже заселених районах, таких як міські райони, ВВП також зростатиме в міру зростання доходів та споживання з прибуттям нового населення. Це просто статистичний результат, що виникає внаслідок того, що в певному географічному районі більше людей (біженців та співробітників гуманітарних організацій) та більше грошей (міжнародна допомога та державні витрати) [9].

У середньостроковій перспективі ми також маємо побачити зростання доходів місцевих домогосподарств. Зі зростанням населення, а також за допомогою допомоги та державних витрат місцеве споживання зростатиме, що приведе до збільшення місцевого виробництва та продажу товарів і послуг. Наявність біженців на ринкові праці потенційно може знизити витрати на робочу силу для роботодавців, особливо якщо вони працюють неформально. У результаті місцеві орендодавці, підприємці, виробники та постачальники товарів і послуг, ймовірно, зазнають зростання доходів, що може привести до розширення їхнього бізнесу та загального зростання доходів домогосподарств. З економічного погляду це називається «експансіоністським ефектом» економіки.

Розглядаючи проблематику впливу біженців на національні економіки країн-перебування вимушено переселених осіб, було проаналізовано статтю Паоло Верме «Теорія та докази щодо впливу біженців на приймаючі громади», опубліковану в березні 2023 року, з якої можемо зробити висновки, що криза біженців може мати як позитивні, так і негативні наслідки для спільнот, що приймають [35]. У той час, як певні групи, такі як орендодавці, підприємці та постачальники товарів і послуг можуть зазнавати зростання доходів, уразливі працівники, такі як жінки, молодь, низькокваліфіковані та неформальні працівники можуть зіткнутися з негативними наслідками для своєї зайнятості та заробітної плати. Зрештою, гуманітарні організації та організації, що займаються питаннями розвитку, повинні приділяти пріоритетну увагу захисту та наданню допомоги вразливим групам населення, а також підтримці урядів, що приймають, у забезпеченні сталого економічного розвитку. Згідно з оглядовим документом, найбільш значні впливи на спільноти, що приймають, відбуваються в короткостроковій перспективі та в основному обмежуються районами, що приймають біженців. Тому дуже важливо, щоб міжнародне співтовариство зробило оперативні та локалізовані дії та зосередило увагу на найбільш уразливих верствах населення, щоб не допустити перетворення короткострокових гуманітарних криз на довгострокові проблеми розвитку [35].

З іншого боку, прийом біженців може стати також і важким викликом для країн, що надають прихисток, що досить розгорнуто описано в статті Клауса Шнайдерхайнца «Соціо-економічний вплив біженців на приймаючі громади в країнах, що розвиваються», опублікованій в травні 2020 року [32]. Провівши її аналіз можемо зауважити, що прийом біженців є важким завданням для країн, де фінансові та адміністративні можливості обмежені. Більшості біженців потрібна підтримка щодо існування та житла доти, доки вони не будуть економічно інтегровані й не зможуть заробляти собі на життя. Економічна інтеграція може зайняти тривалий час, оскільки біженці приїжджають до приймаючої країни в пошуках безпеки, часто після того, як пережили потенційно травмуючі події, а не після неупередженого та ретельного пошуку

роботи. Біженцям також потрібен доступ до державних послуг, таких як охорона здоров'я та освіта. Додатковий попит з боку біженців може обмежити доступ до мізерних місцевих ресурсів, таких як житло, вода, каналізація й сільськогосподарські землі як для мешканців, так і для біженців [32].

Фінансова та технічна підтримка міжнародного співтовариства біженцям та приймаючим спільнотам зазвичай допомагає вирішити багато з цих проблем. Якщо міжнародна підтримка є достатньо великою й надається послідовно доти, доки біженці не будуть економічно інтегровані та не будуть здійснені необхідні інвестиції в державні послуги та інфраструктуру, присутність біженців може навіть стати стимулом для приймаючої економіки за рахунок збільшення попиту на товари та послуги місцевого виробництва. Однак позитивний сукупний вплив на реальні доходи спільноти, що приймає, може маскувати згубні зміни в розподілі доходів, які можуть завдати шкоди вразливим групам і підірвати політичну підтримку приймаючих біженців. Мешканці можуть постраждати порізно, залежно від їхньої забезпеченості ресурсами, роду занять та моделей споживання.

У всьому світі коштів, доступних для вирішення ситуацій з біженцями та інших гуманітарних надзвичайних ситуацій, як і раніше, недостатньо: за даними Управління ООН з координації гуманітарних питань, у 2018 році знадобилося трохи менше 25 мільярдів доларів, але лише 56 відсотків цієї суми було надано донорами. Через цей дефіцит фінансування біженці та приймаючі громади в країнах, що розвиваються, наражаються на ризик поневірянь і змушені конкурувати за мізерні державні послуги та місцеві ресурси, навіть за тими скромними стандартами, за якими UNOCHA визначає потреби в гуманітарному фінансуванні.

Сьогодні актуальною темою стосовно цього питання є також і вплив прийому біженців із України до Європи, адже найбільшу частку мігрантів за останні роки займають саме біженці з України. Війна в Україні спричинила найбільше переміщення європейських громадян з часів Другої світової війни, причому переважну більшість біженців становлять жінки та діти. За даними

Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, близько семи мільйонів людей уже перетнули кордони України. в середньому близько 330 000 біженців наразі покидають Україну до сусідніх країн щотижня. Аналізуючи статтю Васко Ботело «Вплив потоку українських біженців на робочу зону Єврозони», опубліковану в квітні 2022 року, варто зазначити: очікується, що приплив українських біженців приведе до поступового збільшення робочої сили Єврозони [8]. Згідно з усіма припущеннями, виявлено, що середнє зростання робочої сили в Єврозоні підвищиться на 0,2%–0,8% у середньостроковій перспективі. Це відповідає збільшенню чисельності робочої сили Єврозони на 0,3-1,3 мільйона в результаті кризи біженців в Україні [8].

Збільшення пропозиції робочої сили внаслідок припливу українських біженців може трохи послабити напруженість, що спостерігається на ринку праці Єврозони. Якщо українські біженці зможуть знайти роботу без тривалого процесу інтеграції, вони зможуть допомогти ринку відреагувати на попит на робочу силу, що зростає зараз, і вирішити проблему зростаючої нестачі кваліфікованої робочої сили. Проте високий рівень невизначеності, пов'язаний із майбутнім ходом війни, ускладнює точну оцінку та кількісну оцінку можливих наслідків. За межами вузько визначених рамок цієї вставки є й інші важливі наслідки припливу українських біженців для фінансових ресурсів, житла та надання державних послуг у країнах Єврозони.

Новіша стаття Ольги Пожарської «Який вплив на економіки європейські країни мають українські біженці», опублікована в березні 2023 року, висвітлює це питання з іншого боку [28]. Провівши її аналіз, можна сказати, що загалом фактичний короткостроковий вплив на бюджет може бути як нижчим, так і вищим, ніж попередні оцінки. З одного боку, скорочення бюрократичних процедур, зниження витрат на первинне розміщення та швидша інтеграція українців на ринках праці відповідних країн призведе до зниження витрат приймаючих країн. З іншого боку, демографічна структура українських мігрантів (частка дітей варіюється країнами від 28% до 44%) відрізняється

від попередніх хвиль міграції, що може привести до значного збільшення витрат на освіту, охорону здоров'я та адаптацію [28].

За оцінками МВФ, чистий бюджетний ефект буде позитивним для Європи у довгостроковій перспективі, оскільки українці активно інтегруються в європейський ринок праці. Зокрема податкові виплати українських мігрантів у Польщі є яскравим прикладом такої інтеграції на ринок праці. Зокрема, за оцінками Центру міграційних досліджень Варшавського університету, українці в Польщі заплатили 10 мільярдів польських злотих податків.

Наприкінці цього розділу можемо зазначити, що, тема міграції є досить актуальною в останній час, у зв'язку з чим існує багато дискусій стосовно викликів та нових можливостей для країн, що приймають. У той час, як одні ставляться до міграційних потоків досить упереджено, очікуючи від такого явища небезпеки у зв'язку з: культурним різноманіттям, що може призвести до відщеплення національної ідентичності та змішування різноманіття культурних особливостей; фінансовими труднощами для соціально-економічних моделей країн, що приймають, адже забезпечення мігрантів першочергово важливими благами є однією із задач країни-хоста; іншими економічними складнощами, що включають у себе знецінення праці, зниження мінімальної заробітної плати тощо. Інші ж, у той самий момент, вбачають у міграційних потоках, хоч і тернистий, але досить прибутковий та виграшний шлях до розвитку економіки країни. З цього погляду, мігранти допомагають боротися з рівнем безробіття, збільшують попит на національний продукт, покращують демографічну ситуацію в країні, разом із собою приносять нові інноваційні методи та технології на робочі місця, створюють конкуренцію, що приводить до підвищення якості праці, продукції, послуг тощо.

Отже, це питання є досить проблематичним, та зважуючи всі за й проти, упередження та виклики, можемо сказати, що, незважаючи на всі труднощі, з якими спочатку стикаються країни перебування мігрантів, у довгостроковій перспективі це створює більше позитивного впливу на національну економіку

та також економіку більшості країн походження мігрантів, у зв'язку зі збільшенням вторинних доходів держави.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ НІМЕЧЧИНИ Й ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН КРАЇНИ В УМОВАХ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ ТА ЇХНІХ НАСЛІДКІВ

Німеччина є різноманітною імміграційною країною, що гостро залежить від імміграції у зв'язку з економічними та демографічними причинами. Країна також захищає людей, які втекли від війни та переслідувань. Федеральний уряд забезпечує міграційну політику, пакет якої містить право на проживання, вибірково допомогу в імміграції кваліфікованих робітників, прямий доступ до інтеграційних курсів і більш послідовне видворення злочинців. Крім того, федеральний уряд запустив власний регуляторний пакет, який складається із законів і правил для подальшого розвитку кваліфікованої імміграції, щоб іноземні кваліфіковані працівники могли легше приїжджати до Німеччини [7].

У цьому розділі буде проведено глибокий аналіз впливу міграційних хвиль на економічний розвиток Німеччини, визначено, які можливості та виклики завдає кількість новоприбулих національному господарству країни.

2.1. Структура та динаміка розвитку міграційних потоків Німеччини

Відомо, що Німеччина, завдяки своїм високим позиціям у багатьох світових рейтингах, є одною з найбільш привабливих країн західної Європи для біженців та трудових мігрантів. Багато іноземців прагнуть потрапити до Німеччини для навчання, підвищення кваліфікації, в пошуку кращого, безпечнішого, стабільного існування, забезпечення вищого рівня життя та збільшення заробітної плати. Станом на 2023 рік в Німеччині проживає близько 24,9 мільйона осіб із, так званим, мігрантським походженням, що відповідає 29,7 % населення (у 2022 році частка становила 28,7 %). Більший цей показник серед дітей та молоді (до 20 років) – 42,2 % [25]. Саме тому доречним також є й розгляд структури мігрантів у Німеччині. Далі представлено графік,

(рис. 2.1), що відображає кількість іноземного населення в Німеччині та країни його походження станом на 2020 рік.

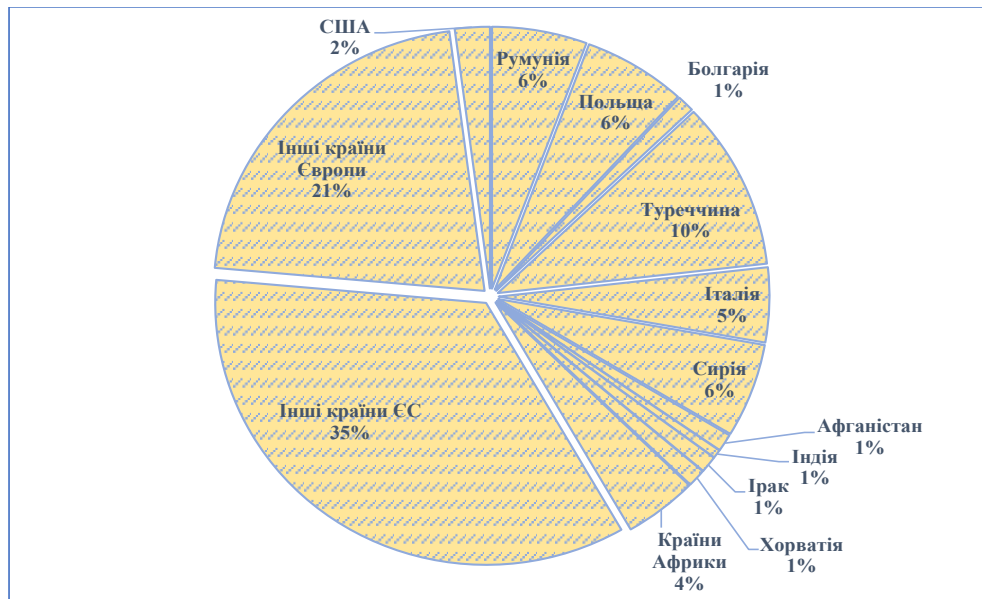

Рис. 2.1. Іноземне населення Німеччини за національністю станом на 2020 рік.

Джерело: створено автором на основі даних [26].

З 11,4 мільйона іноземців, які проживали в Німеччині в кінці 2020 року, багато хто мав громадянство ЄС: 42,8 % або 4,9 мільйона осіб. Найчастіше були представлені польська (867 тис.), румунська (799 тис.) та італійська (648 тис.) національності. Найбільшою іноземною групою за національністю є майже 1,5 мільйона турків. Середня тривалість перебування громадян Туреччини в Німеччині наприкінці 2020 року становила 31 рік. З іншого боку, висока частка іноземців із сирійським громадянством, наприклад, відносно нова. Наприкінці 2020 року приблизно 818 500 сирійців становили 7,2% всіх іноземців, але вони перебували в Німеччині в середньому майже п'ять років [27].

Майже кожен шостий працівник, який виконував кваліфіковану роботу в 2019 році, не народився у Федеративній Республіці, а кожен двадцятий іммігрував лише з 2007 року. Якщо зважати на населення віком від 25 до 34 років з академічною кваліфікацією, загальна частка іммігрантів становила близько чверті, а частка тих, хто іммігрував з 2007 року, становила близько

п'ятої частини. Люди іноземного походження також роблять все більший внесок в інновації та підприємництво в цій країні [23], [29].

Далі представлено графік (рис. 2.2), що представляє динаміку міграційних потоків Німеччини протягом 2000-2023 років, аналіз якого буде проведено для більш повного уявлення про питання міграції держави.

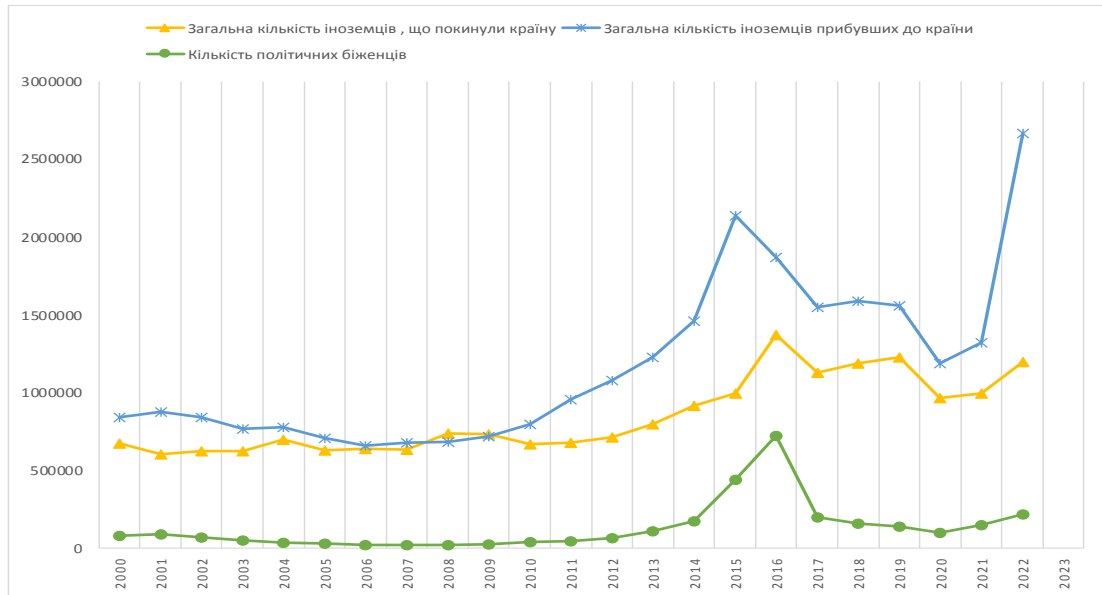

Рис. 2.2. Динаміка розвитку міграційних потоків у Німеччині протягом 2000-2023 рр.

Джерело: створено автором на основі даних [26], додатки.

Графік зображує здебільшого динаміку зростання міграційних потоків у країні. Кількість громадян, що прибуває до Німеччини, значно переважає кількість тих, що вирішили покинути країну. Зазначимо, що динаміки розвитку обох показників є ідентичними, тобто, чим більше іноземців приїжджає до країни, тим більше громадян її покидають. Втім, динаміка показника загальної кількості мігрантів до Німеччини є значно більшою за кількість тих, хто покинув країну, особливо в період з 2010 року й до сьогодні.

Помітною є й перевага відтоку робочої сили в період 2008-2009 років, що пов'язано з глобальною фінансовою кризою, яка, у свою чергу, призвела до нестабільності економіки та погіршення умов на ринку праці, що, звісно, не створює привабливих умов для утримання в країні поточної робочої сили та приваблення нових робочих мігрантів. Проте вже у 2010 році, разом

із покращенням економічної системи, спостерігається й приріст частки мігрантів у країні.

Далі в період 2014-2016 років спостерігаються наймасштабніші зміни показників міграційних потоків, зумовлені загостренням політичної ситуації на Близькому Сході; це спричинило приток величезної кількості політичних біженців до країни, про що свідчить динаміка розвитку показника загальної кількості політичних біженців у Німеччині, яка майже весь період, обраний для аналізу, залишається стабільною, без різких змін, окрім лише вищезазначених років. Загалом це були громадяни таких країн, як Афганістан, Іран, Ірак та Сирія. Період 2015-2016 років відомий для Німеччини як друга міграційна криза, коли до країни прибуло понад мільйон мігрантів, політичних біженців та шукачів притулку. У той період, протягом всього 2015 року, на німецькій біржі праці було зареєстровано понад 800 тисяч політичних біженців та мігрантів [6]. Попри значне збільшення кількості мігрантів, прибулих до Німеччини, спостерігається й значний відтік робочої сили в той самий період часу, що може бути спричиненим політичними та геополітичними змінами у світі, та особливо в Європі. У 2015 році Німеччина внесла деякі зміни до законодавства стосовно прийому біженців із Близького Сходу, що могло викликати обурення та упередження перебуваючих в країні громадян, котрі, у зв'язку з названими причинами, могли переглянути своє рішення щодо подальшого перебування в країні.

Наступною значною зміною в динаміці міграційних потоків зазначено період 2019-2020 років, де спостерігається динаміка зниження притоку та відтоку мігрантів до країни, що пов'язано з глобальною кризою у зв'язку з пандемією коронавірусу. Багато громадян, що були працевлаштовані в сферах послуг, зовсім втратили роботу, що підвищило рівень безробіття та прийняття рішення покинути країну поточного перебування.

Далі спостерігається наступний значний стрибок показника загальної кількості мігрантів, що прибули до країни в період з 2022 року, що, звісно, спричинено російською агресією в бік України, через що Німеччина знову

переживає чергову хвилю шукачів прихистку. Зазначимо, що q показник кількості іноземців, які покинули країну в цей період, також має зростаючу динаміку. Загалом, помітно, що міграційні потоки Німеччини є досить активними впродовж останніх 20 років та, зі збільшенням численності іноземців у країні, збільшується й кількість тих, хто приймає рішення покинути державу. Попри зростання динаміки відтоку іноземців із країни, показники притоку завжди залишаються приблизно вдвічі більшими. Основну частку іноземної робочої сили, що прибуває до країни та покидає її, становлять громадяни Польщі, Румунії, Туреччини, Болгарії, Угорщини, Італії та Хорватії. Покидають країну громадяни тих самих країн.

2.2. Тенденції розвитку міграційних потоків та економічних показників Німеччини

Мігранти складають одну з найбільших груп працездатного населення Німеччини, що є рушійною силою німецької економіки, тому доречним є дослідити динаміку розвитку показника чистої міграції в країні та економічних показників Німеччини. Далі графічно представлено динаміку розвитку показника ВВП Німеччини в тандемі з показником чистої міграції за період 2000-2022 років (рис. 2.3).

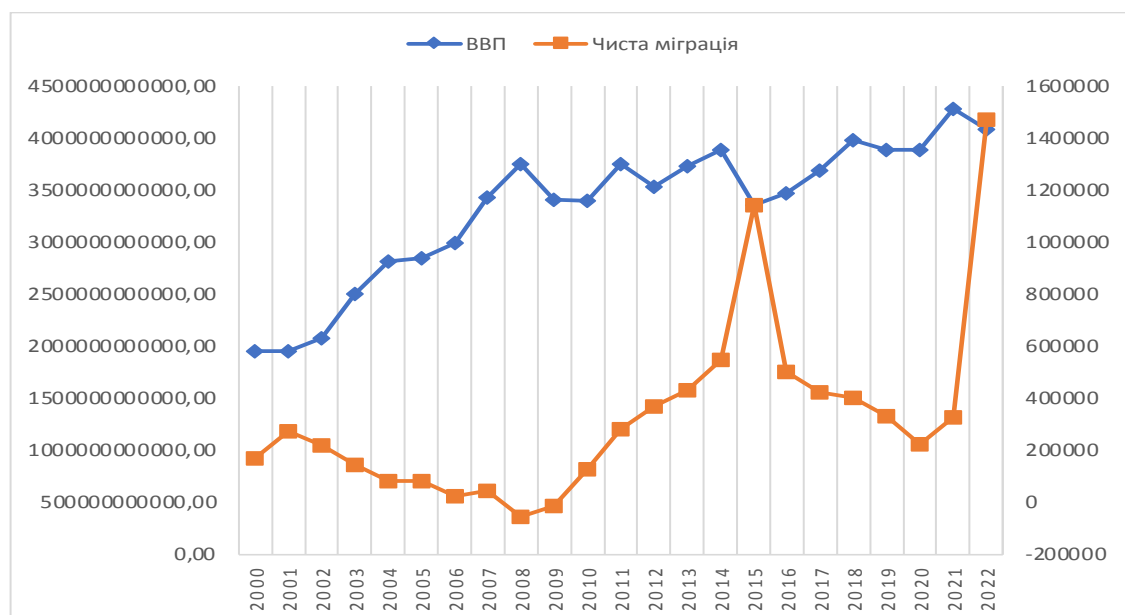

Рис. 2.3 Динаміка розвитку показників ВВП та чистої міграції Німеччини, 2000-2022 рр.

Джерело: створено автором на основі даних [26], [34], додатки.

Теоретично, зі збільшенням мігрантів в країні, ВВП також може збільшуватись у зв'язку з тим, що мігранти збільшують внутрішній попит у країні, споживаючи товари та користуючись різними видами послуг у країні перебування. Зокрема робочі мігранти також мають завдавати позитивних змін показника ВВП країни перебування, адже вони стають активними учасниками ринку праці даної держави.

Із графіка бачимо, що показник ВВП країни має досить стабільну та позитивну динаміку розвитку з тенденцією до його збільшення, хоч і з деякими прогалинами в періоди 2008-2009 років, 2012 році, 2015 році та в 2019-2020 роках, що, як відомо, пов'язано з глобальною фінансовою кризою та її наслідками для Єврозони, послабленням економік великих держав та кризою через пандемію коронавірусу.

Тут також можна помітити й певну залежність між показниками, де зі зменшенням кількості мігрантів збільшується ВВП, особливо це помітно в 2015 році, проте тут також варто зауважити, що динаміки показників мають досить різні тенденції розвитку, що змінюються через зовнішні фактори впливу. Так, можливо, міграційна хвиля 2015 року і є однією з причин зниження німецького ВВП, адже, як вже було зазначено, більшість іноземців склали політичні біженці, на забезпечення яких країні потрібно першочергово вкласти значну кількість коштів, що й спричиняє короткострокові скорочення фінансових показників приймаючих країн. Проте наступні роки помітно досить активний та стабільний приріст показника ВВП, та вже у 2021 році зазначено приріст ВВП одночасно зі збільшенням кількості мігрантів у країні.

Наступною розглянуто динаміку розвитку показника заробітної середньої плати, разом із показником чистої міграції в Німеччині, за допомогою графіка (рис. 2.2.2), який представлений нижче. Використовуючи графічно зображені дані, можна провести аналіз впливу притоку іноземців на загальне значення добробуту в країні.

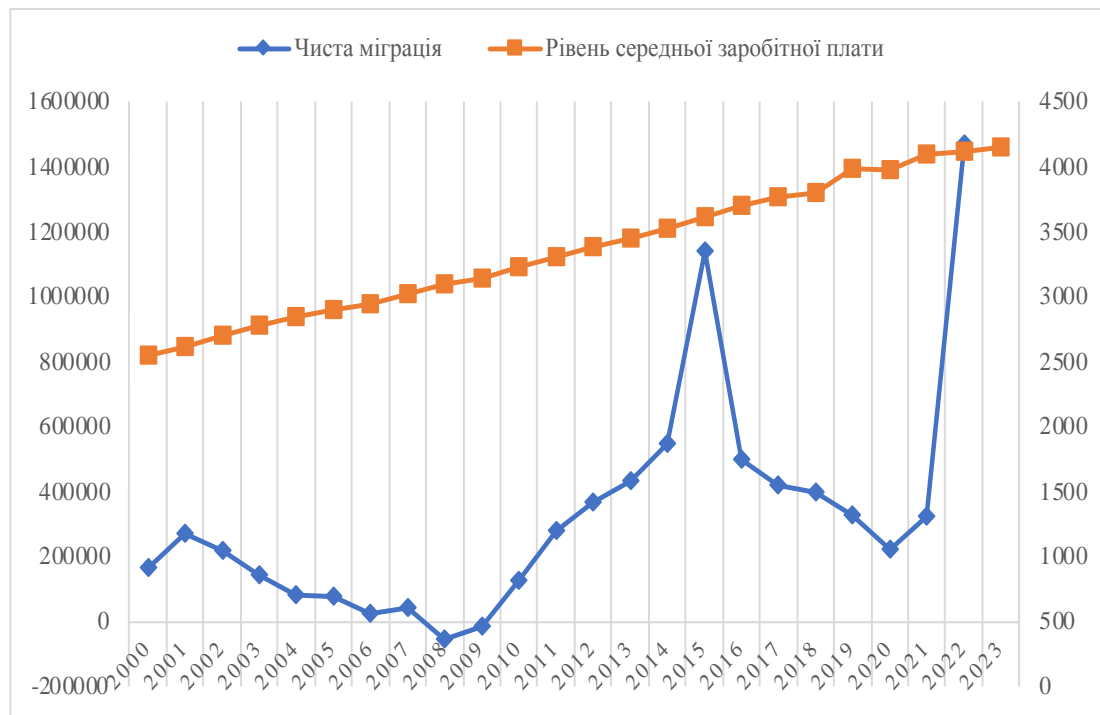

Рис. 2.4 Динаміка розвитку показників рівня середньої заробітної плати та чистої міграції Німеччини, 2000-2023 рр.

Джерело: створено автором на основі даних [17], [26], [5], додатки.

На графіку, який бачимо вище, можна побачити, що динаміка розвитку показника рівня середньої заробітної плати є неймовірно стабільною зі зрушеннями в позитивний бік, а саме до постійного збільшення. Рівень середньої заробітної плати стабільно збільшується щороку приблизно на три відсотки, окрім 2020 року, де помітно невелике зменшення обраного для аналізу показника, що пов'язано з глобальною кризою через всесвітню пандемію коронавірусу.

У контексті розгляду цього графіка зазначається, що здебільшого тенденції змін міграційних потоків не мають ніякого впливу на рівень середньої заробітної плати в Німеччині. Динаміки розвитку обраних показників не мають певного взаємозв'язку та являють собою різні тенденції змін. Втім, слід зауважити, щорічне зростання показнику середньої заробітної плати в країні може бути досить привабливим для іноземної робочої сили, зокрема для іноземців, що планують іммігрувати в пошуках збагачення, покращення якості життя тощо.

Далі розглянемо графік (рис. 2.5), представлений нижче; він відображає динаміку розвитку показника рівня безробіття в Німеччині. Разом із тим, на ньому продемонстровано й тенденцію розвитку показника чистої міграції в країні в період 2000-2022 років, аналіз якого допоможе виявити наявність взаємозв'язку між вищезазначеними показниками впродовж останніх 20 років.

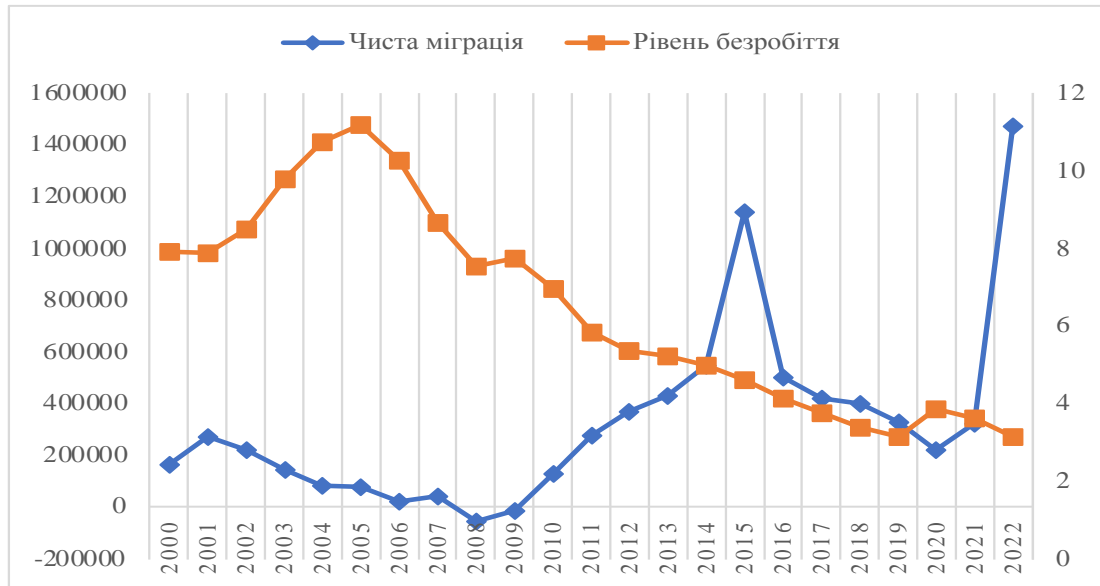

Рис. 2.5. Динаміка розвитку показника рівня безробіття та чистої міграції в Німеччині, 2000-2022 рр.

Джерело: створено автором на основі даних [26], [34], додатки.

Теоретично, зі збільшенням робочих мігрантів, рівень безробіття має зменшуватися, адже мігранти активно займають робочі місця, та створюють нові, шляхом впровадження інновацій та нововведень у робочі процеси країни перебування [4]. Вищезазначений графік демонструє досить стрімку динаміку зменшення показника рівня безробіття, окрім періоду 2001-2005 років, де помітно значне зростання показника рівня безробіття, що може бути спричиненим впровадженням нових соціально-економічних реформ в країні, таких як Агенція зайнятості та реформа соціального забезпечення. Також світова економічна рецесія, з якою зіткнулась і Німеччина, зазвичай призводить до скорочення робочих місць та зростання безробіття.

Разом із тим, помітне й зменшення притоку мігрантів та іноземної робочої сили з країни в поточний період часу, що, у свою чергу, також завдає шкоди показнику рівня безробіття та спонукає його до зростання. У подальшому

спостерігається тенденція зниження показника рівня безробіття в Німеччині, а також і збільшення показника чистої міграції. Винятком залишається лише 2015 рік, але й тут слід зауважити, що, попри значну кількість новоприбулих до країни, питому частку яких складають саме політичні біженці, що не іммігрували до країни першочергово через роботу, рівень безробіття продовжує знижуватися. Його збільшення помітне лише в 2020 році, що зумовлено світовою кризою через пандемію COVID-19, після чого, разом із значним збільшенням частки чистої міграції, знизився й показник рівня зайнятості.

У цьому контексті важливо зауважити, що існує багато як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, що впливають на показник безробіття в країні, проте певний зв'язок між показниками рівня зайнятості та чистої міграції, звісно, існує. Із графіка бачимо, як зі збільшенням кількості мігрантів у державі знижується показник рівня безробіття.

Далі розглянуто динаміку розвитку показника загальної кількості робочої сили в Німеччині, разом зі значеннями чистої міграції, за період 2000-2023 років за допомогою графіка (рис. 2.6), аналіз якого, певною мірою, допоможе розглянути, яку частку займають мігранти з інших країн на робочому ринку Німеччини.

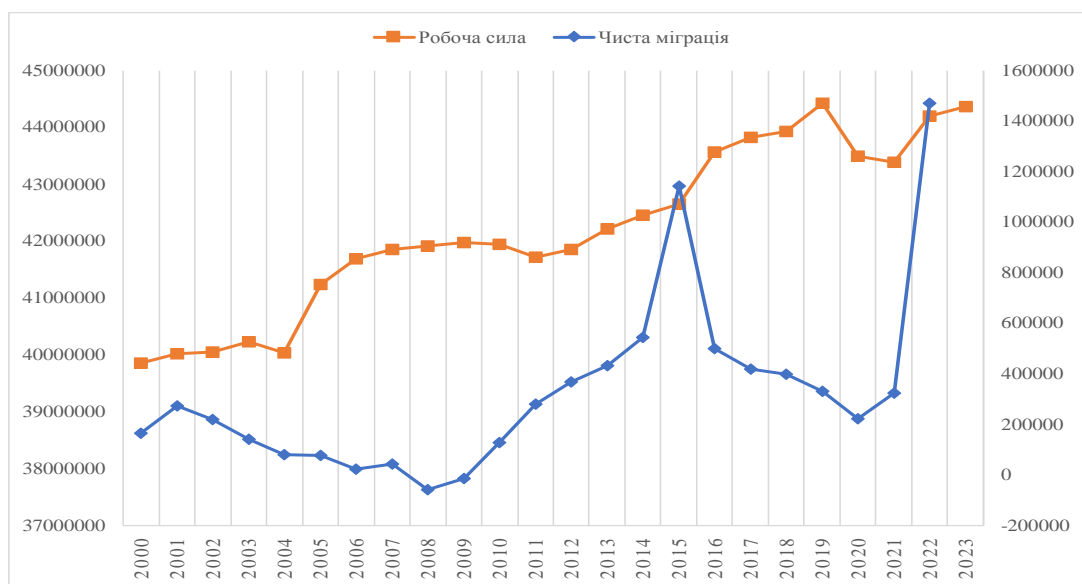

Рис. 2.6. Динаміка розвитку показників робочої сили та чистої міграції в Німеччині за 2000-2023 рр.

Джерело: створено автором на основі даних [26], [34], додатки.

Загалом вважається, що міграція має досить позитивний вплив на ринок праці країни перебування трудових мігрантів, адже з їх допомогою не тільки знижується показник безробіття в країні, а ще й збільшується загальна частка працездатного населення, що, у свою чергу, має приводити до покращення економічних показників держави.

Графік на рисунку вище представляє динаміку розвитку показника робочої сили, яка, хоч і коливається та не зовсім стабільна, але зростає. Найбільший приріст показника зазначається на проміжку 2004-2005 років, після його минулого спаду. Варто значити, що динаміка розвитку показника чистої міграції є ідентичною на вищезазначеному періоді часу. Далі, попри зменшення показника чистої міграції, помітне подальше зростання значення робочої сили до 2011 року, де знову зазначається незначне зменшення показника, після якого показник загальної робочої сили розвивається лише в напрямку збільшення до 2019 року, де, у зв'язку з пандемією коронавірусу, спостерігається зниження майже усіх економічних показників країни, а також і відтік мігрантів з країни. Динаміка розвитку показника чистої міграції в цей період є трохи інакшою. До 2015 року показник має виключно додаткову динаміку із тенденцією до збільшення, після чого спостерігається зменшення активності міграційних потоків до 2021 року, вже в якому зазначається приріст не тільки частки чистої міграції, але й загальної робочої сили із тенденцією до подальшого збільшення. Загалом динаміки розвитку обох показників є, певною мірою, різними, проте можна помітити й певний взаємозв'язок між обома обраними для аналізу показниками.

Загалом, наприкінці аналізу усіх вищеподаних графіків можемо зазначити, що всі обрані до аналізу показники зазнали найбільших потрясінь у періоди глобальної фінансової кризи, другої великої міграційної хвилі до Німеччини та в період світової кризи, спричиненої пандемією коронавірусу. Деякі з показників зазнають певного впливу через зміни міграційних потоків, але тут важливо зазначити, що існує взаємозалежність між усіма обраними до аналізу показниками та обсягами чистої міграції в країні, тобто міграційні

потоки також змінюються, в залежності від змін економічних показників держави.

Не можна не зазначити в цьому контексті й того, що прямої повної взаємозалежності між обсягами чистої міграції та іншими економічними показниками й показниками ринку й не очікувалося, адже існує численна кількість факторів, що завдають впливу економікам держав, такі як політичні та геополітичні зміни, рівень інфляції в країні, її поточний рахунок тощо. Найбільшу залежність помітно лише у випадку дослідження рівня безробіття та чистої міграції, де зі збільшенням трудових мігрантів знижується рівень безробіття країни, що є досить очікуваним результатом. Також зазначається певна можлива взаємозалежність показників ВВП та чистої міграції, де здебільшого зі зниженням кількості іноземців у країні збільшується обсяг ВВП країни.

2.3. Результати регресійного аналізу факторів впливу міграційних потоків на економічні показники Німеччини

Для повного дослідження можливого взаємозв'язку між поточними показниками проведемо регресійний аналіз, де залежною змінною оберемо ВВП та розглянемо, як на зміну його обсягів впливають такі показники міграційних потоків, як загальна кількість громадян, що прибули до країни, загальна кількість громадян, що покинули країну, та загальна кількість політичних біженців у країні. Також для більш детального аналізу впливу варто зважати й на економічні показники, такі як відсоткова ставка, рівень інфляції та державний борг, показники яких також включено до регресійного аналізу.

Регресійний аналіз являє собою дослідження впливу на ВВП Німеччини таких факторів, як відтік та притік населення в країну та кількість політичних біженців, де:

gdp – ВВП, залежна змінна;

m_i – загальна кількість громадян, що приїхали до країни;

m_o – загальна кількість громадян, що покинули країну;

asyl – загальна кількість політичних біженців у країні;

inf – рівень інфляції;

inr – відсоткова ставка;

bd – дефіцит бюджету.

Таблиця 2.1

Регресійний аналіз впливу міграційних потоків на ВВП Німеччини
за 2000-2022 роки

Модель	Нестандартизовані коефіцієнти		Стандарти- зовані коефіцієнти	t	Значущість	Статистика колінеарності	
	B	Стандартна похибка	Бета			Допуск	VIF
(Конст)	3766286243193,580	646518062658,631		5,825	0,000		
mi	-729317,464	406794,432	-0,569	-1,793	0,092	0,119	8,416
mo	871118,859	751794,425	0,305	1,159	0,264	0,172	5,797
asyl	-344229,670	944641,363	-0,081	-0,364	0,720	0,243	4,115
inf	262353163560,378	85194372328,721	0,642	3,079	0,007	0,275	3,637
inr	-476328397133,991	96393887141,459	-0,983	-4,941	0,000	0,302	3,309
bd	1034936405,725	1184920996,316	0,113	0,873	0,395	0,711	1,407
a. Залежна змінна: gdp							

Джерело: створене автором на основі даних [26], [15], додатки.

Результати регресійного аналізу вказують на високу значущість показників інфляції та відсоткової ставки, які з вірогідністю в 99 відсотків впливають на зміни обсягів ВВП країни. До того ж, показник кількості громадян, що прибули до країни, проявляє не меншу значущість для змін показника ВВП, та з вірогідністю в 90 відсотків впливає на його зміни. Показник R квадрату становить 0,808, що свідчить про те, що сукупність усіх незалежних змінних, обраних для проведення регресійного аналізу, впливають на показник ВВП Німеччини на 81 відсоток, інші 19 відсотків впливу можуть

займати інші показники, такі як зовнішня торгівля тощо. Помітними є й від'ємні значення коефіцієнтів деяких показників, а саме, приток мігрантів та політичних біженців та відсоткова ставка. Від'ємні коефіцієнти показників притоку мігрантів та політичних біженців свідчать про зниження залежної змінної, тобто ВВП, при збільшенні незалежних. Тобто, при збільшенні притоку біженців та мігрантів знижується обсяг ВВП, що пояснюється виділенням першочергово коштів з державного бюджету для забезпечення мінімальних потреб новоприбулих, а також із збільшенням імпорту та внутрішнім споживанням. Від'ємне значення показника процентної ставки можна пояснити тим, що її підвищення зазвичай знижує покупну спроможність, що, у свою чергу, впливає на виробництво товарів та послуг у країні. Також збільшення процентної ставки може знижувати інвестиційну активність, що теж може обмежувати зростання ВВП.

Модель є лінійною, гомоскедастичною, залишки нормально розподілені, а мультиколінеарність відсутня. Лінійне рівняння моделі буде виглядати наступним чином:

$$gdp = (-0,569)mi + 0,305mo + (-0,081)asyl + 0,642inf + (-0,983)inr + 0,113bd$$

$$(-1,79) \quad (1,16) \quad (-0,36) \quad (3,08) \quad (-4,94) \quad (0,87)$$

Наступним та не менш важливим є проведений регресійний аналіз факторів впливу на показник безробіття в Німеччині. Як показує аналіз попередньо розглянутих графіків, тенденції розвитку показників безробіття та чистої міграції мають певні подібності, тому було побудовано регресійну модель, де:

$unemp$ – рівень безробіття, залежна змінна;

mi – загальна кількість громадян, що приїхали до країни;

mo – загальна кількість громадян, що покинули країну;

$asyl$ – загальна кількість політичних біженців в країні;

inf – рівень інфляції.

Таблиця 2.2

Регресійний аналіз факторів впливу на показник безробіття в Німеччині
за 2000-2022 роки

Модель	Нестандартизовані коефіцієнти		Стандартизовані коефіцієнти	t	Значущість	Статистика колінеарності		
	B	Стандартна похибка	Бета			Допуск	VIF	
1	(Константа)	14,451	1,384		10,438	0,000		
	migi	-3,204E-06	0,000	-0,653	-2,155	0,045	0,144	6,939
	migo	-6,915E-06	0,000	-0,633	-2,676	0,015	0,237	4,226
	asyl	6,981E-06	0,000	0,429	2,007	0,060	0,290	3,443
	infl	0,367	0,264	0,235	1,389	0,182	0,463	2,158

а. Залежна змінна: unemp

Джерело: створено автором на основі даних [26], [34], додатки.

Результати регресійного аналізу засвідчують, що такі показники, як кількість громадян, прибулих до Німеччини, та кількість громадян, які покинули країну, мають найбільшу значущість та з вірогідністю у 95 відсотків впливають на зміни показника безробіття в країні. Показник кількості політичних біженців також набув значущості та з вірогідністю у 90 відсотків впливає на зміни показника безробіття. Показник R квадрату засвідчує, що обрані незалежні змінні, а саме кількість припливу та відтоку громадян в країні, та кількість політичних біженців і рівень інфляції, на 76 відсотків впливають на зміни рівня безробіття в країні. Останні 26 відсотків впливу можуть займати інші фактори, такі як, до прикладу, загальний стан економіки, загальні демографічні зміни, як рівень народжуваності та старіння населення, макроекономічні політики тощо. Тут також слід відзначити й від'ємні значення показників притоку та відтоку мігрантів, що свідчить про те, що так само,

як і збільшення відтоку, збільшення притоку мігрантів знижує процент безробіття в країні. Мігранти своїми потоками замінюють один одного та закривають собою прогалини на Німецькій біржі праці, тим самим, знижуючи показник рівня безробіття. Модель регресійного аналізу факторів впливу є лінійною, гомоскедастичною, залишки нормально розподілені, а мультиколінеарність відсутня. Лінійне рівняння цієї моделі буде мати наступний вигляд:

$$unemp = (-0,653)mi + (-0,633)mo + 0,429asyl + 0,253inf$$

$$(-1,613) \quad (-3,015) \quad (1,446) \quad (1,389)$$

Наприкінці важливо зазначити, що Німеччина – країна з багатовіковою історією в контексті міграційних потоків. Це одна з держав, що завжди відкрита для трудових мігрантів та політичних біженців, де вони можуть отримати прихисток, фінансову та гуманітарну допомогу, нові можливості кар'єрного зростання, здобуття нових кваліфікацій, приносячи, разом із тим, і людський ресурс державі, за допомогою якого й будується майбутнє та подальше економічне зростання, а також фундамент для її економічної стабільності, шляхом підвищення рівня зайнятості в країні, збільшення споживчого попиту, інтегрування нових інноваційних ідей на робочі місця тощо. У зв'язку з впровадженими заходами в міграційній політиці та проблемою старіння населення, Німеччина зацікавлена в залученні більшої кількості кваліфікованої робочої іноземної сили. Засвідчено й зворотну кореляцію між економічними показниками та відтоком громадян з країни, тобто, чим більше громадян приймає рішення покинути державу, тим більше сповільнюються показники економічного зростання.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН НІМЕЧЧИНИ ТА УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Українсько-німецькі економічні та політичні відносини мають багатовікову історію. У цьому контексті варто підкреслити, що Німеччина була першою країною Заходу, яка відкрила своє генеральне консульство в Києві, першою, яка визнала незалежність України, та перше західне посольство, відкрите в українській державі, було також німецьким.

Упродовж багатьох років Німеччина та Україна мають цілком тісні торгові та політичні відносини, встановлені також тісні партнерські та дружні відносини. Країни досить тісно співпрацюють у культурній, соціальній і економічній сферах. Німеччина є одним із найважливіших торгових та інвестиційних партнерів України. Це друга за важливістю країна походження українського імпорту та важливий ринок збуту для українського експорту.

Останніми роками, зважаючи на повномасштабне вторгнення росії в Україну, динаміка двосторонньої торгівлі продовжує своє зниження. Проте це твердження більшою мірою стосується експорту з України до ФРН, адже імпорт з Німеччини до України тримається на стабільному рівні.

Разом з тим, ФРН продовжує бути одним зі світових лідерів у торгівлі товарами з нашою державою, посідає шосте місце серед країн світу за обсягом українського експорту та друге – за обсягом імпорту. Серед країн Європи Німеччина посідає друге місце за обсягами торгівлі товарами з нашою державою.

У 2023 році обсяг торгівлі товарами між Україною та ФРН зменшився й склав близько 6,29 млрд. дол. США. Обсяг українського експорту знизився до 1,83 млрд. дол. США, тоді як обсяги імпорту з ФРН дещо збільшилися до 4,45 млрд. дол. США [3].

Нижче розглянемо графік (рис. 3.1), що презентує динаміку розвитку торгівлі товарами між Німеччиною та Україною в період з 2015 по 2023 рік, та проведемо його аналіз.

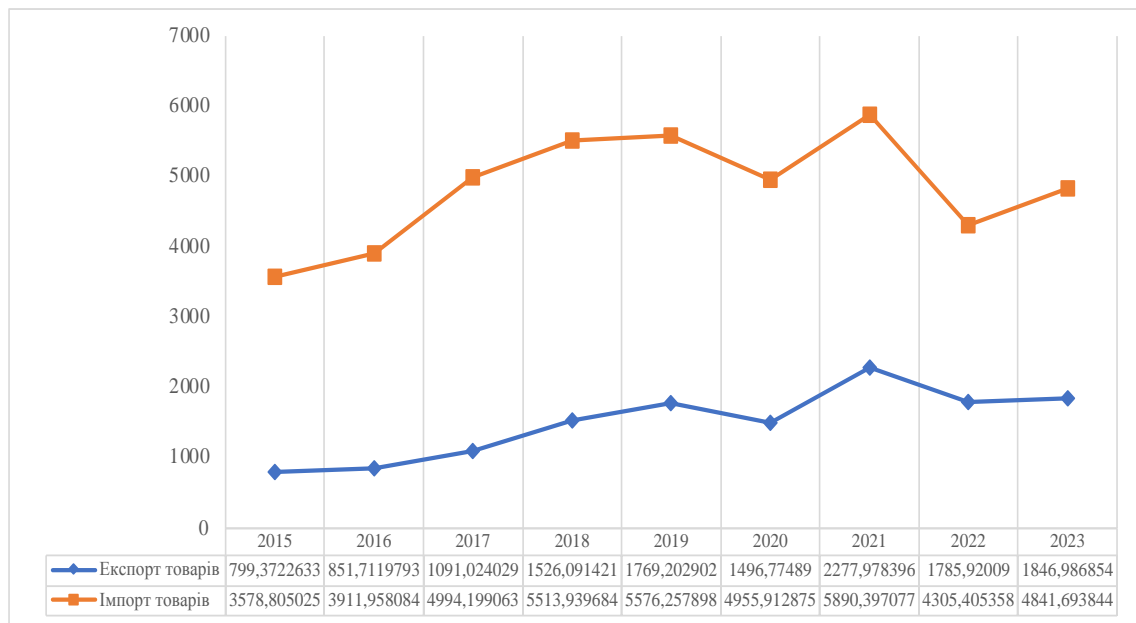

Рис. 3.1. Динаміка розвитку торгівлі товарами між Німеччиною та Україною у період 2015-2023 рр., млн. дол. США

Джерело: складено автором на основі даних [1], [2].

З графіка бачимо, що імпорт значно переважає експорт на всьому проміжку, обраному для аналізу. Також можемо побачити, що динаміка розвитку обох показників є досить пропорційною, де імпорт приблизно у 2,5 рази переважає експорт. Тут також варто зауважити, що попри значний приріст обсягів як експорту, так і імпорту товарів у 2021 році, вже у 2022 спостерігаємо певний спад обсягів двосторонньої торгівлі товарами. Обсяги експорту та імпорту скоротилися в півтора рази, що спричинено російською агресією в Україні. Далі, у 2023 році спостерігаємо деякий приріст обсягів зовнішньої торгівлі товарами, проте він залишається досить незначним та показники імпорту й експорту залишаються нижчими, ніж були в 2021 році.

Наступним розглянемо графік (рис. 3.2), що демонструє динаміку розвитку показника торгівлі послугами між Україною та Німеччиною в період 2015-2021 років. Оновлених даних за роки повномасштабного вторгнення офіційні джерела, на жаль, не публікують.

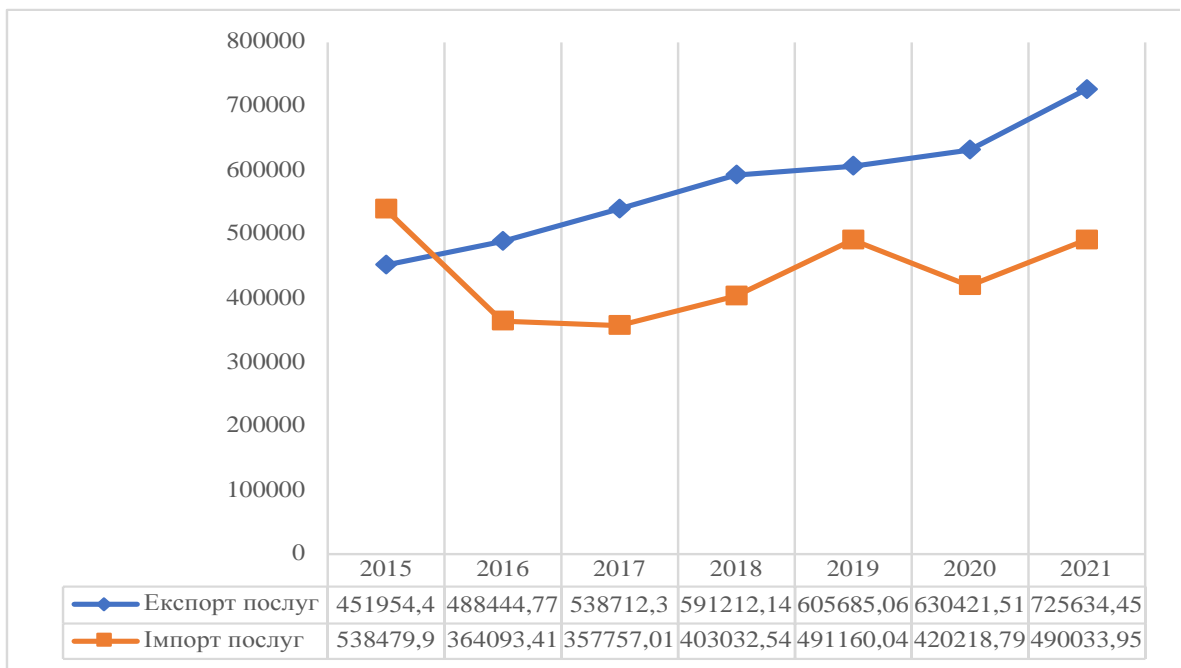

Рис. 3.2 Динаміка розвитку торгівлі послугами між Німеччиною та Україною у період 2015-2021рр., тис. дол. США.

Джерело: складено автором на основі даних [1], [2].

З графіка бачимо, що останні роки експорт переважав імпорт приблизно в півтора рази щорічно. Спостерігається також і динаміка збільшення обсягів торгівлі послугами та приріст об'ємів експорту та імпорту. Хоча показник імпорту і є досить нестабільним та має певні коливання. Його динаміка є досить позитивною, у той час як динаміка розвитку показника експорту є цілком стабільною із набиранням обертів обсягів торгівлі, що приблизно на 10 відсотків переважає свій торішній результат. Стосовно обсягів торгівлі послугами в умовах повномасштабного вторгнення, можемо зазначити, що в 2022 році Україна загалом експортувала послуги на суму 9,2 мільярдів доларів США, що на 28 відсотків менше, аніж минулого року. Основними статтями експорту стали послуги в сфері телекомунікацій, інформаційні та ділові послуги.

Далі розглянемо графік (рис.3.3), що демонструє динаміку розвитку надходжень прямих інвестицій з Німеччини в Україну в період 2015-2022 років.

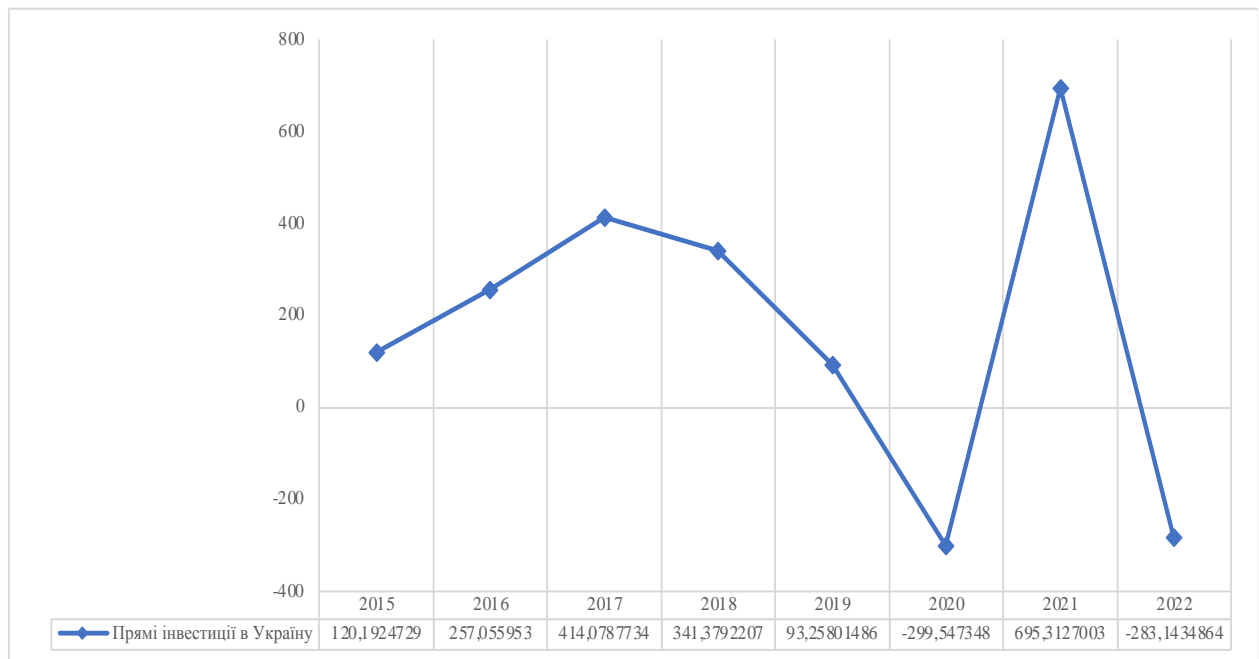

Рис. 3.3 Надходження прямих інвестицій із Німеччини до України у період 2015-2022 рр., млн. дол. США

Джерело: складено автором на основі даних [1], [2].

Графік демонструє досить нестабільну динаміку розвитку надходжень прямих інвестицій. Так, у період з 2015 по 2017 рік Німеччина збільшувала обсяги інвестування, після чого спостерігаємо, як наступні чотири роки потоки інвестицій скорочувались, і вже у 2020 році опиняються у від'ємному значенні. Після чого у 2021 році спостерігаємо значний приріст значення показника та його збільшення в шість разів. У подальшому 2022 році знову спостерігаємо різкий обвал показника та його пересування за нульову позначку у від'ємному значенні, що також зумовлено обмеженням припливу інвестицій до країни у зв'язку з повномасштабним вторгненням росії.

Загалом можемо сказати, що економічні відносини між Німеччиною та Україною завжди були досить ємнісними та тісними. Німеччина завжди була одним із найголовніших торгових партнерів для України, про що свідчать розглянуті вище дані щодо зовнішньої взаємної торгівлі двох обраних країн. Тут також варто виокремити й той факт, що, з огляду на динаміку розвитку показників, 2022 рік міг би стати рекордним для України за обсягами експорту послуг та товарів до Німеччини, адже відомо, що ще на початку 2022 року показники експорту товарів та послуг з України показували досить стабільну,

зростаючу динаміку, порівняно із аналогічним періодом часу в минулому році. Проте у зв'язку з повномасштабним вторгненням росії спостерігаємо зменшення обсягів торгівлі.

Не можна заперечувати, що Німеччина та Україна досить тісно співпрацюють на міжнародній арені. Обидві країни є важливими стратегічними партнерами одна для одної, навіть попри спад активності економічних відносин в останні роки.

У цьому контексті важливо зазначити, що від початку повномасштабного вторгнення Німеччина виражає всебічну підтримку нашій країні та допомагає Україні з перших днів військової агресії росії, виділяючи пакети військової допомоги та надаючи фінансову підтримку. За оновленими в лютому 2024 року даними, Німеччина вже виділила Україні 28 мільярдів військової допомоги.

Більш того, Німеччина – країна, що прийняла найбільшу кількість українських біженців від початку повномасштабного вторгнення. За даними Євростату, від серпня 2022 року до серпня 2023-го Польщу залишили понад 350 тисяч українців. У той самий час кількість українських біженців у Німеччині зросла на 410 тисяч.

За даними Центрального реєстру іноземців (AZR), станом на 14 квітня 2024 року, в Німеччині перебуває 1 155 581 біженець від війни з України, з них 1 116 510 громадян України, з яких: 939 212 мають дозвіл на проживання відповідно до розділу 24 Закону про проживання, 38 424 подали заявку на §24, 41 776 подали запит на захист, 33 489 ще не висловили запит на захист і титул не було надано, 340 234 особи, які втекли з України до Німеччини від лютого 2022 року до середини квітня 2024 року та більше не обліковуються в АЗР – вони або покинули країну, або померли.

Останнім часом розгортається досить багато дискусій серед німецького населення щодо доречності прийому українських біженців до Німеччини. Виражається чимало обурення в контексті небажання працювати українських біженців у країні. Більшість обурена тим, що українці обрали найкомфортнішу для «біженства» країну, яка забезпечила їх усіма благами, а ті, у свою чергу,

не прагнуть інтегруватися в суспільство, робочу атмосферу, збагачувати економіку та лише завдають фіскального тиску.

Для більш детального розгляду цієї проблематики варто також розглянути й структуру українських біженців у Німеччині. Нижче представлено таблицю (табл. 3.1), що демонструє сімейну та домогосподарську кон'юнктуру українських біженців у віці 18-70 років. Дані представлені у відсотках.

Таблиця 3.1

Сімейна та домогосподарська кон'юнктура біженців з України

	Жінки	Чоловіки
З чоловіком/жінкою в Німеччині	23	71
з неповнолітньою дитиною	12	40
без неповнолітніх дітей	6	18
без дітей	5	13
Чоловік/жінка за кордоном	34	6
з неповнолітньою дитиною	23	2
без неповнолітніх дітей	6	3
без дітей	5	1
Батьки-одиначки/самітні	41	21
з неповнолітньою дитиною	13	1
без неповнолітніх дітей	11	3
без дітей	17	16
Загалом з неповнолітніми дітьми	48	44
Нема даних щодо перебування дітей/парнерів	2	2
Загалом	100	100

Джерело: складено автором на основі даних [24], [13], [10].

З огляду на це, варто зазначити, що за даними Центрального реєстру іноземців станом на 14 квітня 2024 року, 64 відсотки українських біженців становлять жінки, 35 – чоловіки. Близько 350000 становлять діти та неповнолітні особи до 18 років. З таблиці бачимо, що більшу частину українських біженців займають саме жінки з неповнолітніми дітьми, а саме 48 відсотків із 64, тобто 288 тисяч з 601095, і лише половина з яких прибула до країни разом з чоловіками. Зазначимо, що українські біженці – це вже четверта масштабна хвиля мігрантів, яку переживає Німеччина, та її структура є дещо іншою, адже більшість становлять саме жінки з дітьми. Розглядаючи кон'юнктуру біженців з України, можемо зазначити, що менше, ніж половина з них є працездатними.

Провівши підрахунки, спираючись на дані таблиці 1, можемо сказати, що приблизно 226256 осіб у віці від 18 до 70 років прибули до країни самі з неповнолітніми дітьми, за якими потрібен догляд. Спираючись на дані з офіційних джерел Міністерства Німеччини, зауважимо, що станом на січень 2023 року приблизно 519 тисяч працездатних українців було зареєстровано на німецькій біржі праці, але вже наприкінці 2023 року лише 206 тисяч залишилися безробітними; це вказує на те, що більша частина працездатних українських біженців за рік у імміграції вже встигли інтегруватися в суспільство та на робочому місці.

За даними статистичної служби Statista, Німеччина витрачає близько 20 мільярдів євро на рік на утримання українських біженців, що становить 0,55 відсотка ВВП країни, що створює сильний тиск на економіку держави.

Далі представлено таблицю (табл. 3.2), що демонструє зміну деяких економічних показників Німеччини в період 2017-2024 років, таких як рівень безробіття, ВВП, обсяг державного боргу, рівень економічного зростання та обсяги державних видатків. Проведемо короткий аналіз обраних показників та визначимо, наскільки значного тиску завдала Німеччині хвиля українських біженців. Дані за останні два роки подані також і поквартально для більш детального розгляду впливу на обрані показники, що завдано прибуттям до країни великої кількості українців.

Динаміка розвитку економічних показників Німеччини,
що зазнають більшого тиску від міграційних потоків

	2022Q1	2022Q2	2022Q3	2022Q4	2023Q1	2023Q2	2023Q3	2023Q4	2024Q1
ВВП (млрд. дол)	941,09	949,83	972,17	1006,81	1012,9	1009,2	1037,1	1067,08	1049,3
Державний борг (млрд. дол)	2,32	2,34	2,33	2,37	2,41	2,42	2,45	2,45	2,45
Рівень безробіття (%)	5	5,3	5,5	5,5	5,6	5,7	5,8	5,9	5,9
Економічне зростання (%)	1	-0,1	0,4	-0,4	0,3	-0,1	0,1	-0,5	0,2
Державні видатки (млн. дол)	178,5154	179,2175	176,7575	176,8166	174,2435	173,9455	175,8673	176,4781	177,3244
	2017	2018	2019	2020	2021	2022		2023	
ВВП (млрд. дол)	3,69	3,97	3,89	3,89	4,28	4,08		4,08	
Державний борг (млрд. дол)	2,111	2,063	2,207	2,496	2,661	2,62		2,731	
Рівень безробіття (%)	5,7	5,2	5	5,9	5,7	5,3		5,7	
Економічне зростання (%)	2,7	1	1,1	-3,8	3,2	1,8		-0,3	
Державні видатки (млн. дол)	732,28	790,23	787,6	856,25	942,46	896,06		854,77	

Джерело: складено автором на основі даних [15], [18], [19], [34], [20], [11], [16].

З таблиці бачимо, що в період 2017-2021 років, навіть попри світову кризу у зв'язку з пандемією, ВВП країни постійно збільшувалось, та подальші два роки також має тенденцію до збільшення, із незначним спадом в другому кварталі 2023 року. Перший квартал 2024 року також пройшов зі спадом у 0,3 відсотка у порівнянні з минулим, четвертим кварталом 2023 року. Державний борг має певну нестабільність у динаміці розвитку. Так, у 2018 році спостерігаємо спад показника, після чого значення продовжували зростати. Останні два роки спостерігаємо також збільшення державного боргу, проте, у порівнянні з минулим 2020 роком, зріст не є досить масштабним. Рівень

безробіття стабільно тримається в межах 5 відсотків останні сім років. Найбільших своїх значень показник набував у 2020 році, що ймовірно спричинено пандемією коронавірусу, та в останньому кварталі 2023 й у першому кварталі 2024 років, що пов'язано зі збільшенням кількості новоприбулих українських біженців з України. Загалом, розглядаючи динаміку розвитку цього показника останні два роки поквартально, можемо сказати, що значення збільшуються з кожним кварталом, що спричиняє велика кількість біженців з України. Попри все, сильного та різкого зросту безробіття в країні не спостерігається. Показник економічного зростання також зазнав негативного значення у 2020 році, що також, безумовно, спричинено світовою кризою у зв'язку з пандемією COVID-19. Останні два роки показник проявляється дещо нестабільно, переходячи із від'ємного в додатне значення кожного кварталу. Загалом 2023 рік закінчився із від'ємним значенням показника, проте його положення знаходиться не надто далеко від нульової позначки. Перший квартал 2024 року закінчився з позитивним показником економічного зростання [36].

Наступною розглянемо динаміку розвитку показника державних видатків. Тут варто зауважити, що останні роки обсяги державних видатків стабільно збільшувалися. Проте останні два роки спостерігаємо зменшення показника. Особливо зниження помітне в період від кінця 2022 до кінця 2023 року, що експерти пояснюють надзвичайно великими витратами на підтримку українських біженців, адже не мала б Німеччина такого навантаження, вона могла б виділяти кошти на інші речі.

У цілому, наприкінці можемо зазначити, що, звичайно, німецька економіка зазнає певного тиску у зв'язку з утриманням та наданням допомоги українським біженцям. Проте тут варто повідомити й той факт, що економіка вищезазначеної країни є досить потужною та пристосованою до подібних явищ, тому спад показників не є досить значним. Тут не зайвим було б підкреслити, що в період 2015-20216 років Німеччина зазнала набагато більшого тиску на економіку, приймаючи до себе понад півтора мільйони біженців з Близького Сходу. Тоді на утримання та інтеграцію такої кількості новоприбулих Німеччині

довелося витратити понад 30 мільярдів євро щорічно на прийом, розміщення, реєстрацію, послуги з інтеграції, соціальні виплати, боротьбу з причинами втечі тощо.

Тут також слід зауважити, що такий економічний спад є здебільшого короткостроковим явищем, адже для інтеграції біженців на ринок праці необхідно зробити значні інвестиції, а більшість біженців певний час будуть залишатись чистими отримувачами трансфертів у доступному для огляду майбутньому.

Завершуючи, варто сказати, що перебіг війни в Україні та правові умови прийому біженців суттєво визначають структуру міграції біженців: більшість біженців тікають від війни й насильства, і більшість походять із територій, які особливо постраждали від війни. Країною призначення вони переважно обирають Німеччину, оскільки тут уже живуть члени їхніх родин, друзі та знайомі. Певну, хоча й досить підпорядковану, роль відіграють економічні міркування. Близько 80% дорослих біженців – жінки, 48% з яких живуть у домогосподарствах з неповнолітніми дітьми [21].

Німеччина представила всі можливі умови для найбільш комфортної інтеграції українців в країні. Більшість українських біженців живуть у приватних помешканнях, половина відвідує мовні курси або вже закінчила перший курс; 18% біженців працездатного віку вже працевлаштовані через півроку після прибуття. На поточний момент працевлаштованих українців у Німеччині, прибулих до країни у зв'язку з повномасштабним вторгненням росії, нараховується понад половину з усіх працездатних біженців, що не може не свідчити про досить гарну тенденцію інтеграції. Хоча зараз німецька економіка й зазнає певного тиску від утримання такої кількості біженців, такий ефект є короткостроковим, адже на початку свого шляху в новій країні кожен потребує всебічної підтримки з боку приймаючої держави для початку свого самостійного життя в нових умовах.

ВИСНОВКИ

На базі даних, викладених та розглянутих у роботі, можна зробити наступні висновки.

В останні роки міграція стала основною й досить звичною рисою соціального життя багатьох країн, а також їхнього економічного зростання. Сьогодні світ, де глобалізація та інтернаціоналізація набирають все більших обертів, неможливо уявити собі без поточного збільшення міграційних потоків. Більшість розвинених країн та країн, що розвиваються, часто вносять зміни у свою міграційну політику, найчастіше стаючи більш відкритими до іноземних громадян. У той же час, тема мігрантів у країнах їхнього прийому й досі залишається актуальною; у межах цієї теми проводиться досить багато дискусій щодо їхньої користі та доречності перебування в країні, що приймає.

Аналіз вказаних у роботі статей доводить, що мігранти створюють переважно позитивний вплив на економічний розвиток країни перебування, стимулюючи торгові потоки держави, шляхом збільшення попиту на продукцію та зменшення витрат на її інтеграцію й рекламу на закордонних ринках. Окрім цього, міграція також спричиняє й збільшення різноманіття виробничих навичок, що покращує та спрощує роботу деяких сфер діяльності, підвищуючи рівень продуктивності й конкурентоспроможності на світовому ринку.

Мігранти також вважаються додатковою робочою силою в країні, що, у першу чергу, викликає перенасичення ринку праці та може потягнути за собою й зниження рівня мінімальної заробітної плати в країні, зростання безробіття та обурення місцевого населення. Проте такі явища спостерігаються лише в короткостроковій перспективі. У зв'язку зі збільшенням попиту збільшується й пропозиція, а зважаючи на збільшення попиту на товари та послуги мігрантами в країні, до неї залучається більше

іноземних інвестицій, завдяки яким і коригується й загальний капітал країни, а показник економічного зростання демонструє більш активні тенденції зростання, що, у свою чергу, приводить до коригування показників, постраждалих від першочергового перенасичення ринку праці й повернення їх до доіміграційного рівня. Загалом, працездатні мігранти, що потрапили до країни після ретельного пошуку роботи в її межах, завдають позитивного ефекту економіці країни перебування, закриваючи собою потреби ринку праці держави та збільшуючи попит в країні. У той же час, не слід забувати й про питому частку мігрантів, яку складають саме політичні біженці, які, у свою чергу, завдають певного фіскального тиску державі, щойно потрапивши на її територію та отримавши прихисток. У короткостроковому періоді біженці завдають сильного сповільнення економічному зростанню країн у зв'язку з виділенням чималих коштів на гуманітарну допомогу та першочергове забезпечення новоприбулих у країну всіма необхідними для виживання благами. Проте більшість країн готова до такого ефекту й терпляче ставиться до короткострокових спадів активності економічного зростання, розуміючи, що політичні біженці – це саме та група населення, яка певний період часу залишатиметься лише чистим отримувачем фінансових трансфертів, після інтегрування яких можна повернутися до попередніх швидкостей економічного зростання.

Досліджуючи питання міграції в Німеччині, варто зауважити, що це саме та країна, яка пережила вже три великі хвилі міграції у своїй історії, має цілком відкриту міграційну політику й переважно ставиться до питання збільшення мігрантів в країні як до шляху подальшого економічного зростання. Тут також варто сказати, що третина населення країни не є громадянами країни або мають за плечима давню міграційну історію, що вкотре засвідчує відкритість Німеччини до прийому як трудових мігрантів, так і політичних біженців. Проведені графічні та регресійні аналізи засвідчують, що міграційні потоки, а саме відтік громадян з країни та чисельність

політичних біженців у країні, завдають значного впливу на ВВП та рівень безробіття в країні. Регресійний аналіз факторів впливу засвідчує, що такі показники, як численність політичних біженців та тих, хто покинув країну, на 51 відсоток впливає на зміни показника валового національного продукту. Тут також присутньою є й зворотна кореляція, а отже, зі збільшенням відтоку громадян з країни знижується й показник ВВП. Міграційні потоки, згідно регресійному аналізу, на 74 відсотки впливають на зміни показника рівня безробіття в країні, що свідчить, про високу інтеграцію мігрантів в Німеччині на робочий ринок.

Українська хвиля біженців до Німеччини та російська агресія проти України загалом завдали значної шкоди німецькій економіці. Помітне значне скорочення експорту та імпорту товарів та послуг між Німеччиною й Україною, а також скорочення потоків інвестицій. Помітним є також і скорочення таких показників, як ВВП та економічне зростання країни в період 2022-2023 років, що пов'язане зі зростанням рівня інфляції через ускладнення умов міжнародної торгівлі у зв'язку із повномасштабним вторгненням росії в Україну.

Наступною причиною, що викликала таку зміну економічних показників, є й хвиля українських біженців, що потрапили до Німеччини, яка, у свою чергу, виділяє величезну суму коштів з державного бюджету як на гуманітарну допомогу та інтеграцію українців, що перебувають у країні, так і на військову та фінансову допомогу Україні. У контексті українських біженців у Німеччині важливим є зазначити, що більшість із них складають саме жінки з неповнолітніми дітьми, які потребують особливої уваги та всебічної підтримки з боку країни перебування, через що й спостерігається спад показників економічного зростання та збільшення державного боргу. Місцеве населення упереджено ставиться до прийому такої великої кількості українських біженців у країні, проте тут також не слід забувати й про статистику працевлаштування українців у Німеччині. У ході

дослідження цього питання було виявлено, що за два роки повномасштабної війни в Україні понад половина українців, що знайшли прихисток у Німеччині, вже офіційно працевлаштована та так само сплачує податки в німецькій державі й самостійно забезпечує всі свої потреби, разом із тим, покращуючи останнім часом економіку країни, знижуючи рівень безробіття, і підвищуючи рівень економічного зростання, що є досить гарною та швидкою динамікою інтеграції біженців у нове середовище.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Держава служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 10.04.2024).
2. Статистика зовнішнього сектору. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення: 10.04.2024).
3. Торговельно-економічне співробітництво. *Посольство України у Федеративній Республіці Німеччина*. 22 листопада 2019. URL: <https://germany.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/torgovelfno-ekonomichne-spivrobitnictvo> (дата звернення: 08.04.2024).
4. Auswirkungen der Migration auf den deutschen Arbeitsmarkt Deutschland (Monatszahlen). *Bundesagentur für Arbeit*. Januar, 2021. URL: https://statistik.arbeitsagentur.de/DE/Statischer-Content/Statistiken/Themen-im-Fokus/Migration/Generische-Publikationen/Auswirkungen-der-Migration-auf-den-Arbeitsmarkt.pdf?__blob=publicationFile&v=8 (дата звернення: 10.05.2024).
5. Average gross monthly earnings. *DeStatis*. URL: <https://www.destatis.de/EN/Themes/Labour/Earnings/Earnings-Earnings-Differences/Tables/liste-average-gross-monthly-earnings.html#56290> (дата звернення: 10.04.2024).
6. Berlinghoff, Marcel. Geschichte der Migration in Deutschland. *BPB: Bundeszentrale für politische Bildung*. April 14, 2018. URL: <https://www.bpb.de/themen/migration-integration/dossier-migration/252241/geschichte-der-migration-in-deutschland/> (дата звернення: 08.05.2024).
7. Bildungsgrad potenzieller Migranten mit Ziel Deutschland steigt. *IfW Kiel: Institut für Weltwirtschaft*. December 16, 2021. URL: <https://www.ifw-kiel.de/de/publikationen/aktuelles/bildungsgrad-potenzieller-migranten-mit-ziel-deutschland-steigt/> (дата звернення: 10.05.2024).
8. Botelho, Vasco. The impact of the influx of Ukrainian refugees on the euro area labour force. *European Central Bank*. April, 2022. URL: <https://www.ecb.europa>.

- eu/press/economic-bulletin/focus/2022/html/ecb.ebbox202204_03~c9ddc08308.en.html (дата звернення: 07.04.2024).
9. Brankovic, Maja. Was macht die Einwanderung mit unserer Wirtschaft? August 30, 2018. URL: <https://www.faz.net/aktuell/wirtschaft/das-macht-die-einwanderung-mit-unserer-wirtschaft-15763194.html> (дата звернення: 10.04.2024).
 10. Brücker, Herbert; Ette, Andreas; Grabka, Markus M. Geflüchtete aus der Ukraine in Deutschland: Flucht, Ankunft und Leben. *BAMF: Bundesamt für Migration und Flüchtlinge*. Dezember, 2022. URL: https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/kurzstudie-ukr-gefluechtete.pdf?__blob=publicationFile&v=14 (дата звернення: 11.04.2024).
 11. Davies, Kasia. Germany – Statistic and Facts. *Statista*. April 19, 2024. URL: <https://www.statista.com/topics/1903/germany/#topicOverview> (дата звернення: 08.05.2024).
 12. Engler, Philipp; MacDonald, Margaux; Piazza, Roberto, Sher, Galen. Migration to Advanced Economies Can Raise Growth. *IMF BLOG*. June 19, 2020. URL: <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2020/06/19/blog-weo-chapter4-migration-to-advanced-economies-can-raise-growth> (дата звернення: 03.04.2024).
 13. Flüchtlinge aus der Ukraine. *Mediendienst Integration*. URL: <https://mediendienst-integration.de/migration/flucht-asyl/ukrainische-fluechtlinge.html> (дата звернення: 11.04.2024).
 14. Geis-Thöne, Wido. Die Bedeutung der Zuwanderung für den wirtschaftlichen Erfolg Deutschlands. Aktueller Stand und politische Gestaltungsmöglichkeiten. *IW*. Oktober, 2022. URL: https://www.iwkoeln.de/fileadmin/user_upload/Studien/IW-Analysen/PDF/2022/Analysen_151_Bedeutung-Zuwanderung.pdf (дата звернення: 10.03.2024).
 15. German balance of payments in 2022. Monthly Report. *Deutsche Bundesbank*. March, 2023. URL: <https://www.bundesbank.de/resource/blob/906618/23ad031a88eb3302da53a4f2750852b0/mL/2023-03-zahlungsbilanz-data.pdf> (дата звернення: 10.04.2024).

16. German general government debt up in 2023 by €62 billion to €2.62 trillion, debt ratio down from 66.1% to 63.7%. *Deutsche Bundesbank*. March 28, 2024. URL: <https://www.bundesbank.de/en/press/press-releases/deutsche-staatsschulden-928556#:~:text=General%20government%20debt%20in%20Germany,harmonised%20across%20the%20European%20Union>. (дата звернення: 08.05.2024).
17. Germany Average Gross Monthly Earnings. *Tradingeconomics*. URL: <https://tradingeconomics.com/germany/wages> (дата звернення: 08.04.2024).
18. Germany Government Spending. *Trading Economics*. URL: <https://tradingeconomics.com/germany/government-spending> (дата звернення: 10.04.2024).
19. Germany Public Debt. *Trading Economics*. URL: <https://tradingeconomics.com/germany/government-debt> (дата звернення: 01.05.2024).
20. Germany: Balance of Payments Standart Presentation. *International Monetary Found*. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805742> (дата звернення: 07.05.2024).
21. Gertner, Hermann; Werber, Enzo. Bedeutung des Ukraine-Kriegs für Wirtschaft und Arbeitsmarkt in Deutschland. *IAB-Forum*. March 2, 2022. URL: <https://www.iab-forum.de/bedeutung-des-ukraine-kriegs-fuer-wirtschaft-und-arbeitsmarkt-in-deutschland/> (дата звернення: 08.05.2024).
22. Gould, David M. Immigrant Links to the Home Country: Empirical Implications for U.S. Bilateral Trade Flows. *IDEAS*. URL: <https://ideas.repec.org/a/tpo/restat/v76y1994i2p302-16.html> (дата звернення: 10.03.2024).
23. Graf, Johannes. Monitoring zur Bildungs- und Erwerbsmigration: Erteilung von Aufenthaltstiteln an Drittstaatsangehörige. *BAMF: Bundesamt für Migration und Flüchtlinge*. 2022. URL: https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/BerichtsreihenMigrationIntegration/MonitoringBildungsErwerbsmigration/mobemi-jahresbericht-2022.pdf?__blob=publicationFile&v=6 (дата звернення: 11.04.2024).
24. Gut angekommen auf dem Arbeitsmarkt. Geflüchtete aus der Ukraine in Deutschland. *Die Bundesregierung*. Mai 23, 2024. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/themen/arbeit-und-soziales/ukraine-gefluechtete-arbeit-2166832#>

33. Steinmayr, Andreas. Die wirtschaftlichen Auswirkungen von Zuwanderung. *BPB: Bundeszentrale für politische Bildung*. Dezember 13, 2021. URL: <https://www.bpb.de/themen/migration-integration/kurzdossiers/344326/die-wirtschaftlichen-auswirkungen-von-zuwanderung/> (дата звернення: 10.03.2024).
34. The World Bank, Germany. URL: <https://data.worldbank.org/country/germany> (дата звернення: 01.05.2024).
35. Verme, Paolo. Theory and evidence on the impact of refugees on host communities. *World Bank Blogs*. March 28, 2023. URL: <https://blogs.worldbank.org/en/dev4peace/theory-and-evidence-impact-refugees-host-communities> (дата звернення: 05.04.2024).
36. Yakubovskiy, S., Rodionova, T., Moroz, D. The impact of migration on the economy of Germany in the conditions of russian aggression against Ukraine. *The actual problems of regional economy development*. Vol. 1. no 20. 2024. pp. 10-19. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/aprde/article/view/8073> (дата звернення: 06.06.2024).

ДОДАТКИ

Таблиця А.1

Статистичні дані міграційних потоків та економічних показників Німеччини

	Рівень безробіття	Робоча сила	Рівень середньої зарплати	Загальна кількість покинувши х країну	Загальна кількість прибувших до країни	Кількість політичних біженців	ВВП	Чиста міграція
2000	7,917	39865801	2550	674041	841160	78567	1947981991011,77	167119
2001	7,89	40029198	2620	606495	879220	88295	1945790973803,15	272725
2002	8,482	40056637	2700	623265	842540	71134	2078484517474,51	219275
2003	9,779	40236914	2780	626335	768980	50567	2501640388482,35	142645
2004	10,727	40039826	2850	697634	780180	35619	2814353869359,08	82546
2005	11,167	41239999	2900	628492	707350	28912	2846864211175,10	78858
2006	10,25	41693116	2950	639067	661860	21034	2994703642023,53	22793
2007	8,658	41861246	3020	636856	680770	19165	3425578382921,58	43914
2008	7,525	41917490	3100	737894	682150	22098	3745264093617,19	-55744
2009	7,742	41978630	3140	733894	721010	27653	3411261212652,34	-12884
2010	6,967	41949335	3230	670613	798280	41334	3399667820000,01	127667
2011	5,825	41729225	3310	678973	958300	45742	3749314991050,59	279327
2012	5,379	41853628	3390	711998	1080000	64547	3527143188785,16	368002
2013	5,231	42212988	3450	797893	1230000	109586	3733804649549,03	432107
2014	4,981	42458390	3530	914245	1460000	173075	3889093051023,52	545755
2015	4,624	42660629	3610	997556	2140000	441982	3357585719351,56	1142444
2016	4,122	43567225	3700	1370000	1870000	722375	3469853463945,53	500000
2017	3,746	43819028	3770	1130000	1550000	198324	3690849152517,65	420000
2018	3,384	43935038	3800	1190000	1590000	161934	3974443355019,60	400000
2019	3,136	44433744	3990	1230000	1560000	142512	3889177589254,90	330000
2020	3,856	43501190	3980	966450	1190000	102587	3887727161914,41	223550
2021	3,638	43386527	4100	994365	1320000	148234	4278503934689,85	325635
2022	3,135	44198105	4120	1200000	2670000	217773	4082469490797,68	1470000
2023		44368658	4150					

Джерело: складено автором на основі даних [17], [26], [5], [34].

Статистичні дані для регресійного аналізу факторів впливу міграційних потоків на ВВП та рівень безробіття Німеччини

	gdp	mi	mo	asyl	unemp	inf	ir	bd
2000	1947981991011,77	841160	674041	78567	7,917	1,41	4,25	21,5
2001	1945790973803,15	879220	606495	88295	7,89	1,91	3,75	-57,9
2002	2078484517474,51	842540	623265	71134	8,482	1,3	3,25	-77,55
2003	2501640388482,35	768980	626335	50567	9,779	1,08	2,5	-100,85
2004	2814353869359,08	780180	697634	35619	10,727	1,75	2	-105,66
2005	2846864211175,10	707350	628492	28912	11,167	1,94	2	-97,81
2006	2994703642023,53	661860	639067	21034	10,25	1,8	2,75	-51,73
2007	3425578382921,58	680770	636856	19165	8,658	2,29	3	6,45
2008	3745264093617,19	682150	737894	22098	7,525	2,73	3,25	-4,36
2009	3411261212652,34	721010	733894	27653	7,742	0,25	2	-107,47
2010	3399667820000,01	798280	670613	41334	6,967	1,12	1	-148,86
2011	3749314991050,59	958300	678973	45742	5,825	2,48	1,25	-33,05
2012	3527143188785,16	1080000	711998	64547	5,379	2,16	1	0,33
2013	3733804649549,03	1230000	797893	109586	5,231	1,61	0,5	1,49
2014	3889093051023,52	1460000	914245	173075	4,981	0,77	0,15	22,54
2015	3357585719351,56	2140000	997556	441982	4,624	0,68	0,05	32,25
2016	3469853463945,53	1870000	1370000	722375	4,122	0,37	0	40,26
2017	3690849152517,65	1550000	1130000	198324	3,746	1,7	0	49,31
2018	3974443355019,60	1590000	1190000	161934	3,384	1,94	0	77,5
2019	3889177589254,90	1560000	1230000	142512	3,136	1,35	0	59,53
2020	3887727161914,41	1190000	966450	102587	3,856	0,37	0	-168,54
2021	4278503934689,85	1320000	994365	148234	3,638	3,21	0	-158,78
2022	4082469490797,68	2670000	1200000	217773	3,135	8,67	2	-106,7

Джерело: складено автором на основі даних [26], [15], [34].

Таблиця А.3

Показник R квадрату регресійної моделі

Модель	R	R-квадрат	Скорегований R-квадрат	Стандартна похибка оцінки	Статистика змін
					Зміна R квадрату
1	,899 ^a	0,809	0,737	349701876209,814	0,809
a. Предиктори: (константа), asyl, mi, mo, inf, bd, ir					
b. Залежна змінна: gdp					

Джерело: складено автором на основі даних [26], [15].

Таблиця А.4

Показник R квадрату регресійної моделі

Модель	R	R-квадрат	Скорегований R-квадрат	Стандартна похибка оцінки	Статистика змін
					Зміна R квадрату
1	,873 ^a	0,762	0,709	1,407635	0,762
a. Предиктори: (константа), asyl, migi, migo, infl					
b. Залежна змінна: unemp					

Джерело: складено автором на основі даних [26], [5].